

DE REFORMATIE

WEEKBLAD TOT ONTWIKKELING VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

DIE OWE JEUGD VERNIEUWT ALS EENS ARENDS PSALM 103:3

Onder redactie van Prof. Dr K. SCHILDER, Kampen.

Medewerkers: Dr H. A. van Andel, Solo; Dr R. E. van Arkel, Utrecht; N. Baas, Amsterdam; Dr Henry Beets, Grand Rapids; Dr E. T. v. d. Born, Helpman (Gr.); Ir B. ter Brugge, Almelo; Dr K. J. Cremer, Kampen; Dr R. J. Dam, Kampen; Dr A. C. Drogendijk, Dordrecht; Dr D. van Dijk, Groningen; Drs D. J. Galle, Kampen; Mevr. G. Gilhuis-Smitskamp, Mijdrecht; Dr J. H. Hagenbeek, Zwolle; Dr J. van Herksen, Ermelo; A. Janse, Biggekerke; Dr P. Jaspers, Leiden; Dr G. Keizer, De Steeg; Dr B. A. Knoppers, Amsterdam; Dr E. D. Kraan, Vlaardingen; A. Kuiper, Utrecht; Dr C. Lindeboom, Amsterdam; Dr J. v. d. Linden, Zeist; Dr S. O. Los, 's-Gravenhage; Drs Joh. Luijkenaar Francken, Rotterdam; Mevr. J. M. Th. Luijkenaar Francken-Schreuder, Rotterdam; Dr F. C. Meijster, Rotterdam; G. Meima, Groningen; Dr A. Ringnald, Ermelo; P. J. Risseuw, 's-Gravenhage; C. Rijnsdorp, Rotterdam; A. Schilder, 's-Gravenhage; Dr G. K. Schoep, 's-Gravenhage; Dr R. Schippers, Wanswerd; Dr J. Smelik, 's-Gravenhage; Drs H. Smilde, Groningen; Drs H. Smitskamp, 's-Gravenhage; Dr N. Streefkerk, Wolvega; D. Stroo, Bussum; J. Strikwerda, Zeist; Prof. Dr C. van Til, Philadelphia, Pa.; Dr J. Thijss, Zwolle; Dr C. Veenhof, Haarlem; Dr J. Veldkamp, Hilversum; Prof. Dr D. H. Th. Vollenhoven, Amsterdam; Dr M. Vreugdenhil, Meliskerke; Dr F. de Vries, 's-Gravenhage; Dr J. de Vries, Tilburg; Dr J. D. Wielenga, Franeker; Mr J. A. de Wilde, 's-Gravenhage.

Alle stukken bestemd voor de Redactie zende men aan:
Prof. Dr K. SCHILDER, Vloeddijk 101, Kampen.

Drukkers-Uitgevers:
OOSTERBAAN & LE COINTRE, Goes.
Tel. No. 58 — Postrekening No. 36000.

Abonnement: f 2.50 per halfjaar bij vooruitbetaling.
Voor 't Buitenland f 7.50 en voor Ned.-Indië f 6.— per jaar.
Advertentie: 25 ct. per regel. — Losse nummers f 0.15.

INHOUD: Hoofdartikel: De sociale ethiek van Brunner, V. Uit de Schrift: De nederbuigende goedheid Gods aan David. (2 Sam. 22: 36b). — Kerkelijk Leven: „Rationaliseerend het mysterie naderen.” VII. Tusschen interventie en non-interventie. IV. Candidaten-overvloed en opleiding. — Even Parkeeren: Zijn dit Uw kinderen? — Pop. Wet. Schetsen: Het echt menselijke en de Griekse filosofie. — Lit. en Kunst: De dominee van Jan de Hartog. — Zending en Evangelisatie: Hoe staat het met de Zending in Oost-Indië? Uit de Buitenlandsche Kerken: Een Amerikaansche Synode in zitting. III. — Stemmen uit onze kerken: Schapen zonder herder. — Perschoouw. — Kerknieuws.

HOOFDARTIKEL

De sociale ethiek van Brunner.

(3. Het sociale handelen.)

V.

Nadat zoowel het subject als de norm uit Brunner's sociale ethiek ons bekend zijn geworden, valt het niet zoo moeilijk meer om af te leiden, wat hij over het eigenlijke sociale handelen zegt.

1. Hij gaat hierbij uit van de op zichzelf juiste gedachte, dat, evenals het ons lot was om als kinderen uit een bepaalde vader en moeder geboren te worden, het zoo ook ons lot is, om van den beginne af in een bepaalde civilisatie geplaatst te zijn. Onder deze civilisatie verstaat hij dan, in onderscheiding van de cultuur, het beschikbaar maken en het beschikbaar geworden zijn van natuurdingen en natuurkrachten voor menselijke doeleinden, door de verstandelijke werkzaamheid en vooral door den technische arbeid van den mensch.¹⁾ De mensch heeft recht op dezen arbeid.²⁾ Het is scheppingsordinantie.³⁾

2. Op de vraag, of deze technische arbeid van ons wel onder eenige zedelijke beoordeling valt en dus in de ethiek thuis behoort, antwoordt Brunner vooral om de volgende dubbele reden bevestigend.

Vooreerst komt in den arbeid heel duidelijk onze vrijheid aan den dag. Wij kunnen immers werken of niet werken, en ontwerpen, als wij het doen, van te voren onze plannen. Vrijheid vormt op haar beurt een onderdeel van onze verantwoordelijkheid. En verantwoordelijkheid is, zooals wij vroeger reeds zagen, voor Brunner identiek met het beeld Gods of het meest wezenlijke van ons mensch-zijn. Arbeid is derhalve een echt — zoo niet de meest — menselijke verrichting, en staat daarom onder het gebod Gods.⁴⁾

Daarbij is arbeid altijd een aangelegenheid van de gemeenschap. Niet slechts een taak, die het best in samenwerking met anderen kan volbracht worden, maar vooral een dienst aan de gemeenschap en aan onze medemenschen. Zijn adeldom bestaat niet in wat, maar in waarom wij iets verrichten, of hij werkelijk beroep, liefdedienst aan den naaste is.⁵⁾

3. Nog op andere wijze construeert Brunner, dat ons arbeidsleven onder het gebod Gods staat en dus ook in de ethiek moet besproken worden. De grondvragen, die de economie behandelt, die in de werkelijkheid van het leven telkens weerkeeren, en die het produceeren, het verdeelen en het verbruiken van de stoffelijke goederen raken, zijn niet slechts technische, maar bovenal zedelijke vragen.

Zoo hebben wij bij de productie al dadelijk grond noodig. Maar reeds de bodem is niet een zuiver natuurlijke of ethisch-neutrale factor. Hij

is in zoo hooge mate zedelijk en sociaal bepaald, dat Brunner eigenlijk de heele sociale ethiek wel vanuit het bodem-vraagstuk zou willen ontwikkelen.⁶⁾

Ook de werktuigen — het tweede element bij de productie — plaatsen ons voor de ethische vragen van eigendom, kapitaal, geoorloofdheid der machine, enz.

Straks, bij de verdeling en consumptie, komen weer allerlei zedelijke kwesties aan de orde, zooals die van het bezit, rente, loon, weelde, e.d.

Heel sterk komt het zedelijk karakter uit, wanneer wij vragen naar het doel, waartoe het heele maatschappelijke bedrijf plaats heeft. Het naaste doel moge hierin bestaan, om zoowel den enkeling als de gemeenschap van de noodzakelijkste levensgoederen te voorzien, toch is dit het laatste niet. De mensch doet aan het sociale leven mede, niet slechts om, als het dier, te kunnen eten, maar om een echt menselijk leven te kunnen leiden.

En in het midden van dit alles staat als subject de arbeidende mensch zelf, met zijn sociale gezindheid, met zijn bereidwilligheid en bekwaamheid tot arbeiden, met zijn zelfstandigheid en solidariteit.⁷⁾

4. Nu lijkt het voor Brunner geen twijfel, dat, hoezeer de maatschappij een oorspronkelijke scheppingsorde is, en God bevolen heeft, dat wie niet werkt, ook niet eten zal, thans de zonde in haar huist, en haar van haar goddelijk, met de ordening gegeven doel, verwijderd. Het is een gebroken scheppingsordering.⁸⁾

Of liever, de zonde zit niet zoozeer in de maatschappij, maar in den mensch. Zij vertoont zich ook hier als erfzonde, d.w.z. zij ontspringt niet in den wil van het enkele individu, maar zij is een boven-individueel, collectief verschijnsel, dat met het bestaan van den mensch zelf gegeven is, en openbaart zich hier allereerst in een boven-individueel, maatschappelijke tijdgeest, en als gevolg hiervan in het maatschappelijke stelsel.

Zij neemt in het sociale leven vooral drie hoofdvormen aan: maatschappelijke atrophie of luiheid, maatschappelijke hypertrophie of gewin- en arbeidszucht, thans aangroeiend tot maatschappelijke daemonie; en eindelijk maatschappelijk egoïsme.⁹⁾

Dit maatschappelijk egoïsme demonstreert Brunner vooral aan de monopolies. Alles waarbij de een den ander noodig heeft, noemt hij een „relatief monopolie”. Dit is scheppingsordering. Maar deze monopolies loopen nu altijd gevaar te ont-aarden, omdat de bezitter ervan ze uitbuit en hij meer voor zijn arbeid eischt dan hem rechtens toekomt.¹⁰⁾

Bovendien is de groote zonde van de concrete maatschappij, waarin wij nu en hier handelen moeten, het kapitalisme, dat zich eveneens en als maatschappelijke gezindheid en als maatschappelijk stelsel openbaart. Bij de omschrijving van dit kapitalisme sluit Brunner zich zeer nauw aan bij de socialistische opvatting, volgens welke de wezenlijke kapitaal-eigenschap hierin bestaat, „dat zij aan den bezitter van een goed een deel in de opbrengst van 't productie-proces geeft, zonder dat daarvoor arbeid is verricht”.¹¹⁾

Dit kapitalisme wordt door Brunner in zijn verschillende elementen ontleed. Het is gewin-zucht, waardoor het doel van den arbeid niet meer de voeding, maar geldgewin is. Het is individualisme, waardoor de kapitalist alleen om zichzelf denkt en de rechtsverhoudingen in liberalen geest omkeert. Het is economisch rationalisme, waar-

Voorts is nooit door de Synode van Dordt gewild, noch ook door ons bedoeld, dat de „formulieren van eenigheid” bewijs van eenigheid zouden opleveren voor elke uitdrukking, term, zeggensmanier, bewijsvoering of uitlegging van Schriftuur-tekst, maar uitsluitend en alleenlijk voor alle „articulen en stukken der leer”, maar die dan ook „alle” en „in alles”.

Dat blijkt daaruit, dat elk Synodaal collegie te Dordt op weer andere wijs, in anderen vorm, met andere bewijsvoering en met ander Schriftbewijs de waarheid omschreven had.

Voorts daaruit, dat men zeer merkkelijk klem legde op de overeenstemming wat „de articulen en stukken der leer” aangaat, met de eenigheidsformulieren van andere Gereformeerde kerken, die natuurlijk andere termen bezigden, anders het bewijs voerden en op andere deelen der Schrift steunden.

En eindelijk daaruit, dat in de ondertee-kingsacten van Dordt steeds uitdrukkelijk stond „dat wij van harte gevoelen en gelooven dat alle de articulen en stukken der Leere..... in alles met Gods Woord overeenkomen”; zonder dat aan een eed van trouw op elke uitwerking of argumentatie ook maar van verre gedacht werd.

Lijnrecht in strijd met den uitgedruktten wil en den geest der Dordtsche vaders handelen dus de heele vijanden of halve vrienden, die of deze formulieren tot een notariële acte verlagen, waarin op straffe van nietigheid, geen term anders staan kan, of veel erger nog, tornen durven aan de stukken der leer.

Dr A. KUYPER.

De Heraut, No. 64, 2 Maart 1879.

door alles ontzield en verzakelijkt en alle waarden in getallen uitgedrukt worden. Het heeft bewerkt, dat zich een scheiding tusschen arbeid en bezit van de productiemiddelen heeft voltrokken. Niet hij, die den arbeid geleverd heeft, maar de geld-schieter of kapitalist, niet de producent, maar de handelaar is de man. In het kapitalisme voltrekt zich al verder een dergelijke concentratie van het kapitaal, dat de groot-bezitter de pers, den staat, de kerk, het heele leven beheerscht. Het heeft het aanzien gegeven aan het proletariaat, of aan een klasse, welker arbeid men koopt en waarover men beschikt, zonder dat zij zelf iets te zeggen heeft. Het ergste, wat het kapitalistische stelsel op zijn geweten heeft, is dan ook, dat het den arbeid van zijn waarde heeft beroofd. De arbeider met zijn arbeidsprestatie is koopwaar, ruil-artikel. Hij wordt uit de gemeenschap uitgestooten en als object, niet als subject gewaardeerd.¹²⁾

De tegenwoordige maatschappij is zoo bedorven, dat de vraag gedaan moet worden, of, wat over beroep en dienst gezegd werd, thans nog wel volbracht kan.¹³⁾

6. Op deze hoogst-belangrijke vraag, of, en zoo ja, wát een christen in de tegenwoordige maatschappij doen moet, geeft Brunner eigenlijk geen antwoord. Hij slingert ons telkens tusschen tegenstrijdigheden heen en weer.

Aan den eenen kant spreekt hij zoo kras mogelijk uit, dat de maatschappij zoo door en door verzondigd is, dat het voor den enkeling nooit mogelijk zal zijn, daaraan zondeloos deel te nemen. Met het maatschappelijk bedrijf mee te doen, betekent noodwendig zonde te plegen.¹⁴⁾ Vooral het kapitalistische stelsel is volstrekt ongeschikt, om daarin te dienen. Het bezit geen waarde en verantwoordelijkheid, terwijl juist verantwoorde-lijkheid het beeld Gods in den mensch is.¹⁵⁾

Doch wanneer wij nu op grond hiervan ver-

6) T.a.p., 381.

7) T.a.p., 381—383.

8) T.a.p., 383—384.

9) T.a.p., 394—395.

10) T.a.p., 397.

11) Mr P. A. Diepenhorst, Leerboek van de Economie II, 267.

12) T.a.p., 406—407.

13) T.a.p., 408.

14) T.a.p., 385.

15) T.a.p., 408.

1) Das Gebod und die Ordnungen, 2 369.

2) T.a.p., 379.

3) T.a.p., 372.

4) T.a.p., 370—371.

5) T.a.p., 373—375.

wachten, dat Brunner ons raden zal, om ons maar uit het maatschappelijk leven terug te trekken, dan keert hij opeens 't blaadje om. Wij kunnen toch met ons christelijk handelen niet wachten, tot er een betere maatschappij is! Wij weten niet eens, of wij wel ooit een betere zullen beleven. Ook deze eeuw van het hoog-kapitalisme is de tijd van den dienst der liefde.¹⁶⁾ Met al haar zonden en God-vervreemding, met haar ongerechtigheid en egoïsme, kan de tegenwoordige booze wereld toch plaats en instrument voor den dienst aan onzen naaste worden. De christen vraagt echter niet eerst: hoe kan ik de maatschappij veranderen? maar: hoe kan ik in haar dienen? Want dit is het wonder van Gods genade, dat wij ook in een ordening, die eigenlijk geen ordening, en in een gemeenschap, die eigenlijk geen gemeenschap is, in vollem zin de liefde beoefenen kunnen.¹⁷⁾

7. Wanneer wij hieruit meenen begrepen te hebben, dat Brunner ons het sociale leven inzendt, niet allereerst om een betere maatschappij tot stand te brengen, maar om in liefde te dienen, dan komt hij weer opeens van een anderen kant. Want hij wil, dat wij allereerst „de betere gerechtigheid” zullen vervullen. En dit beteekent in zijn mond, dat wij juist wel naar verbetering der maatschappij zullen staan, en trachten haar zoo goed mogelijk te maken.

Zelfs gaat hij hierin zoo ver, dat wij in het zoeken hiernaar niemand mogen uitsluiten, die, ook al wil hij van kerk en christendom niets weten, hetzelfde nastreeft. Al wat in oppositie met het bestaande leeft, moet zich vereenigen en gezamenlijk optrekken. Want het gaat hier om een handeling niet van de kerk, maar van de burgerij. En het ergste zou wel zijn, wanneer wij tot het stichten van christelijke partijen overgingen. Dit behoort alleen thuis op den bodem van het Roomsche-Katholicisme. Maar de protestantsche kerk bezit geen politiek of sociaal programma. Op elke christelijke, sociale organisatie ligt de vloek van het verraad aan den naam van Christus. Wij kunnen Zijn naam niet op eenig politiek vaandel hechten. Er bestaat geen programma of partijgroep, die religieus of christelijk zijn kan. Wij weten niet, wie de zaak van Christus vertegenwoordigt. Ook hier geldt het woord des Heeren: Oordeelt niet.¹⁸⁾

Doch alsof Brunner bang is, dat wij nu toch weer te veel het hart gezet zullen hebben op een nieuwe en betere maatschappij, keert hij weer tot zijn eerste gedachte terug. Ook de strijd voor een betere ordening is het eigenlijk niet. Want ook een nieuwe ordening zal weer een onrechtvaardige en een onmenselijke zijn. Ook daarin zal het, als in de tegenwoordige, even mogelijk of onmogelijk blijken, om als christen te leven. Het is diens roeping, om onder iedere ordening tegen den stroom op te zwemmen. Hij moet er altijd op uit zijn om, ook al volvoert hij zijn ambtsplecht zoo goed mogelijk, door de ordening heen te breken, in den medemensch zijn broeder te ontmoeten, en zoo zijn beroep te vervullen.¹⁹⁾

8. Hierom is Brunner eenzijdig ook voorstander van den klassenstrijd. Deze is onvermijdelijk. Alleen door middel hiervan kan de betere gerechtigheid verwezenlijkt worden. Er is nu eenmaal nooit een klasse geweest, die vrijwillig van haar voorrechten afstand deed. Aan een proletariër, die christen zijn wil, dezen strijd te verbieden, zou even onbillijk zijn, als om aan een dienstmeisje te verbieden, haar slechten dienst op te zeggen. Maar aan den anderen kant is Brunner ook weer tegenstander van den klassenstrijd. Want met de zegpraal van de partij, die thans in oppositie verkeert, is het ook nog niet gewonnen. Ook zij bedient zich van middelen en streeft doeleinden na, waarmee een rechtgeaard christen zich niet zal kunnen vereenigen. Hij doet met de oppositie mee, maar in nieuwe oppositie.²⁰⁾

9. Op gelijke wijze acht Brunner het aan den eenen kant onzinnig, om van een christen, die handelsman is, te eischen, dat hij naar de wet van de bergrede zaken zal doen. Want voor eerst is de bergrede slechts een heenwijzing naar het gebod Gods, doch dit zelf niet. Daarbij heeft het ambt

van zakenman zijn eigen ordening, die niet die der verhouding van persoon tot persoon is. De christen moet diep beseffen, dat ook wanneer hij eerlijk en rechtschapen zaken doet, hij nog heelemaal geen christelijk zakenman is. Zijn onderneming blijft een stuk van deze tegenwoordige booze wereld. Maar anderzijds mag hij zijn werk ook niet opgeven. Hij moet er op uit zijn, door zijn ambt heen te breken, zoodat hij den mensch, met wien hij zaken doet, als zijn naaste erkent, hem de verschuldigde liefde bewijst, en zoo zijn zaak als dienst aan de gemeenschap uitoefent.²¹⁾

10. Heel Brunner's sociale ethiek trekt zich tenslotte om drie vraagstukken samen, die hij in enkele bladzijden afdoet en waarbij hij hetzelfde spel van geven en nemen, van ja en neen doorzet, zoodat wij aan het einde nog niet weten, wat christelijke roeping is.

a. Het vraagstuk van de rente. Eenerzijds gaat het niet aan, om geen rente te vragen of te betalen. De tegenwoordige maatschappij is zonder rente ondenkbaar. Of een toekomstige het zonder haar zal kunnen doen, is een zaak, die ons in de concrete situatie van vandaag niet aangaat. Maar aan den anderen kant blijft rente altijd een zedelijk verdachte grootheid. Want zij verschaft ons inkomen zonder arbeid. Zij maakt het mogelijk om een luxe-bestaan te voeren. Zelfs als wij rente ontvangen van zelfverworven kapitaal, genieten wij toch thans een leven op grond van voorbijgegaan en niet pas-gepraesteerd arbeid. Een christen moet daarom van genot ten gevolge van rente zooveel mogelijk afstand doen. Wat hij aan arbeidloos inkomen ontvangt, geve hij aan de gemeenschap terug. Waar hier echter de grens ligt, laat zich niet vaststellen.

b. Het vraagstuk van den rijkdom. Wij kunnen ook niet zeggen dat de rijkdom ongeoorloofd is. Maar gezien de scherpe woorden van Jezus over rijken en rijkdom, moet ook deze bij ons onder verdenking staan. Het zal tenslotte de vraag zijn, niet of ik, maar hoe ik rijkdom bezitten mag. Wij moeten ook ons bezit als beroep zien. Wij zijn slechts rentmeesters. Rijkdom moet middel nooit tot genot, doch steeds tot dienst zijn. Hoe ver dit echter gaan mag, is wederom niet nader te bepalen.

c. Hiermede hangt ook het vraagstuk van de weelde samen. Het gaat niet aan, dat wij ons beperken tot wat voor het leven beslist noodzakelijk is. Dan vernietigen wij de cultuur. Maar een weeldeleven mogen wij ook niet leiden. Het is wenschelijk, de grens van het noodzakelijke niet zoo hoog, maar zoo laag mogelijk te stellen.²²⁾

11. Als aanhangsel voegt Brunner hieraan nog enkele woorden toe over de taak der kerk. Deze bestaat vooral in vierdele.

a. De verkondiging van het evangelie der schepping, der verzoening en der verlossing, dus niet van een „social gospel”.

b. De arbeid der liefde van de diaconie.

c. De uitlegging van het gebod Gods voor de volksgemeenschap. Niet, dat de kerk een sociale ethiek heeft te leveren. Nog veel minder moet zij een sociaal programma opstellen. Maar profetisch heeft zij kritiek te oefenen op het bestaande. Verder moet zij een „sociaal geweten” wekken en het vertrouwen, dat voor het geloof geen ding onmogelijk is. En vooral moet zij ook de sociale schuld der christenheid belijden en zich hierom onder Gods gericht buigen.

d. Eindelijk moet zij in de wereld een getuigenis afleggen door haar leven en wandelen: „Ziet, hoe lief zij elkander hebben”.²³⁾

Hiermede is wel het meeste en ook het voornaamste weergegeven van wat Brunner ons over ons sociale handelen te zeggen heeft. Hoe hierover te oordeelen is, zien wij D.V. een volgende maal.

E. D. KRAAN.

21) T.a.p., 420.
22) T.a.p., 420—423.
23) T.a.p., 423—425.

UIT DE SCHRIFT

De nederbuigende goedheid Gods aan David.

En door Uw verootmoedigen hebt Gij mij groot gemaakt.

2 Sam. 22:36 b.

Dit woord van David wordt vaak misverstaan. Men haalt het n.l. vaak aan, om daardoor de gedachte te staven, dat God ons eerst verootmoedigen moet, voor Hij ons in de ruimte kan brengen, ons eerst klein moet maken, voor Hij ons Zijn genade kan schenken. Men leest dan dit woord, alsof er staat: door Uw verootmoedigen van mij hebt Gij mij groot gemaakt.

Nu is het verre van ons te ontkennen, dat dit dikwijls de weg van God is: Jozef, Mozes en David worden eerst in de engte gebracht, voordat zij verhoogd worden, maar hier staat dit niet. Hier staat: doordat Gij U verootmoedigd hebt, hebt Gij mij groot gemaakt.

Het is duidelijk, dat verootmoedigen dan ook niet de betekenis heeft, kleinmaken. — God maakt Zich niet klein — wij moeten het opvatten in den zin van nederbuigen; een duidelijke vertaling zou zijn: Uw nederbuigende goedheid heeft mij groot gemaakt.

Wat is het zoo een heerlijk woord! David spreekt het uit, als hij aan het einde van zijn leven is gekomen, en overziet met dit woord zijn gansche leven. Welk een rijk leven ligt achter hem! Hij is als schaapherder begonnen, en hij is als koning geëindigd. Wat een moeite heeft hij doorstaan, voordat hij koning werd! O ja, hij was door Samuël in naam van God tot koning gezalfd, en door een vast geloof in God kon hij er zeker van zijn, dat hij koning zou worden, maar het stond er toch soms zoo heel slecht voor; hij is één keer zelfs zoo bang, dat hij door de hand van Saul zal omkomen, dat hij vlucht naar het land der Filistijnen. En zie hem eens bij Ziklag. Hij is dan in een vreemd land, hij is alles kwijt, have, vrouw en kinderen, zijn eigen mannen staan zelfs tegen hem op.

En toch, hij wordt koning, en wat voor een koning? Hij heerscht over gansch Israël. Hij heeft aan zich onderworpen zijn binnenlandsche vijanden, Isboseth, Absalom, Seba en hij heeft aan zich onderworpen zijn buitenlandsche vijanden, de Filistijnen, de Edomieten, de Syriërs, de Ammonieten, andere volken als Tyrus en Sidon. Hij geniet naar zijn gunst, weer andere buigen vrijwillig, vreezende, dat zij toch daartoe gedwongen zullen worden.

Ja, wat voor een koning is hij geworden! Hij heeft een rijk volk, een sterk leger, trouwe dienaren, hij is naar waarheid uit de hand van al zijn vijanden, inzonderheid van Saul, gered (2 Samuël 22:1), hij is verhoogd boven al degenen, die tegen hem opstonden (vs. 49).

Hoe komt dat nu, dat hij, de verjaagde balling, die machtige koning is geworden? David erkent het, dat dit niet zijn werk is geweest, het is alles geweest het werk van God. God heeft het gedaan, zijn Steenrots, zijn Burg, zijn Uithelper, het is alles Gods goedheid, Gods nederbuigende goedheid, aan hem bewezen.

Nederbuigende goedheid: wie is het, die David geholpen heeft? De Almachtige God! David zegt maar iets van de hoogheid Gods (vs. 8—16) en wil daarmee aangeven, hoe groot Hij is, hoe eindeloos in vermogen!

En die groote God, voor Wien alles moet beven, Die in een onweder nog maar iets van Zijn heerlijkheid laat zien, die groote God buigt Zich neer tot hem, een klein nietig mensch, die ook nog zondaar is.

Dat is nederbuigende goedheid, alleen door zoo neer te buigen tot hem in gadelooze goedheid kon God hem groot maken; daarom aan het einde van Davids leven dit lofwoord: Uw nederbuigende goedheid heeft mij groot gemaakt.

Wij klagen zoo vaak in onze groote en kleine tegenspoeden, en onze God wil naar ons klagen luisteren, maar Hij hoort toch ook zoo gaarne de stem des lofs.

Waar is onze lof voor God, onze prijs aan Hem? Alles, wat wij hebben en al, wat wij zijn, het komt tot ons door Gods nederbuigende goedheid. Het is Gods goedheid, dat de zon schijnt, dat wij gezond zijn, dat wij eten, drinken, dat wij gekleed gaan, dat wij een huis hebben, dat wij kunnen loopen, zien, hooren, verstaan, dat Hij ons leidt, ons leven richt tot het einde toe, het is alles nederbuigende goedheid.

O, hef uw oogen op naar den hemel, die wijd en ruim is, zie naar de zon, de maan en de sterren, die God bereid heeft, zie naar dat alles, dat God geschapen heeft, het verkondigt Zijn grootheid en majesteit, maar naar u ziet Hij om. Hij gedenkt aan des menschen kind om zijn hart te vervullen met vrolijkheid, om hem te geven spijs en drank en al wat hij behoeft, en dat vaak in overvloed.

Dat is Zijn nederbuigende goedheid. Gods kinderen moeten dat opmerken. Het is alles van Hem, die groot is in Zijn heerlijken hemel, en nochtans dat alles doet.

Overzie dan ook uw leven, ga na, al wat gij hebt, tel uw weldaden, — kunt gij het? — en zeg het dan uit den grond van uw hart: Uw nederbuigende goedheid heeft mij groot gemaakt.

Bovenal, hoe schittert dat verootmoedigen Gods in de gave van Zijn Zoon. Voor nietige menschen, die daarenboven nog zondaren zijn, geeft Hij Zijn Zoon, en door Zijn werken zijn er, ondanks alles, door het geloof kinderen Gods en erfgenamen van het eeuwige leven.

Zalig zijn zij, die die gave aanvaardden, en zij zullen voor alles, wat zij hebben en zijn, Hem prijzen, maar zullen zij niet het liefst spreken van Zijn nederbuigende genade, in Christus Jezus hun bewezen?

Maar, waar zullen zij verschijnen, die op Gods nederbuigende goedheid geen acht geven? M. Vr.

16) T.a.p., 409.

17) T.a.p., 386—387.

18) T.a.p., 417—418. Ook op de oecumenische wereldconferentie, die pas te Oxford gehouden werd, heeft Brunner hetzelfde standpunt ingenomen. Hij verklaarde, blijkens de persverslagen, het voor onmogelijk, dat de kerk eenig sociaal programma zou ontwerpen, als ze er iets van weet, wat Christendom eigenlijk is. Een systeem kan ze ook niet ontwerpen, want een systeem is een wet, een tijdloze en abstracte manier van doen, om normen op te stellen voor het leiden van het leven; het is iets van schematischen aard, en daarom onpersoonlijk, en het doel er van is regels neer te leggen, gerced voor het gebruik, die in overeenstemming zijn met een gelijksoortig onpersoonlijk schema. God leidt echter Zijn kinderen als personen van oogenblik tot oogenblik op verrassende en onschemaatische wijze.

19) T.a.p., 419.

20) T.a.p., 416. Hiermee komt vrijwel het standpunt van Dr. J. J. Buskes Jr (C. D. U. en S. D. A. P., 15) overeen: „De klassenstrijd is voor mij een niet te loochenen werkelijkheid. Ik sta op het standpunt, dat de klassenstrijd als een rechtsstrijd gestreden moet worden. Maar het persoonlijk en venijnig karakter, dat deze toch reeds zoo vreeselijke strijd zoo veelzins in de arbeiderspers ontvingt, is met de diepste geloofsovertuiging van ons in strijd”.

We willen om zullen heid, met tot ons la

Hetgeen komt volg

a. „de

Christus e

nijken pe

volste i

a n h y p

b. „anhy

soonlijk”

Naar in

exclusieve

a. de ge

hypostatis

hypostatis

b. „anhy

anders da

eerder opg

strueren.

Wat a. l

er veel me

met een

Dr. A. Kuy

Ref. Worm

reeds geci

persoon va

van een „a

der twee

dan, dat e

twee natu

welker ver

bewijze da

(den Twee

lijke natu

nomen, en

den is a).

Waar n

„enhypos

unie der t

blijvenden

ging n i e

„enhypos

genoopt z

Maar dat

vaderen n

Wat b.

schrijvers,

groote moe

stase” ople

tisch” zonc

wie dit de

met het

beteekent.

dat deze v

zijn.

Ik citeer

dekker,

Kort Begri

sterdam, S

tegenover

Christelijke

leerd, keer

Eutyches, w

zoo ook ma

verschoon

ouder d o

over de „d

een person

noemen”,

personeele

„eene eig

„begrepen

zijn in en

standigheid

natuur be

den Zoon

genomen, n

deze aanne

perzoon, m

veel sy niet

DOOR ordi

de aannem

vergoed, t

beter, en v

des Soons

Men moet

standige de

volmaakste

in zijn ze

(258). Blijkt

hypostatis

van Leyde

den term

hij verder

wnaragtie

de eenighe

heid des p

persoon va